

פרנוגרפיה פסאודו אינטלקטואלית

סגנונית

ד. מ. תומס, חידום מאונלית: חייזר דמיון. הוצאת ויטורביה, 274 עמ', 36 שקלים

תמונת בתקופה

ד. מ. תומס, חידום מאונלית: צילה אנוער. ספרית מעריב, 328 עמ', 42 שקלים

סדר שיפמן

ביד להציג את תמונת בתקופה יחוד ויע ורד את אותו סוג ויכח שעוד ספר אחר של תומס, 'המלך הלבן', ביחס לנגיסימיות השימוש העשיר ד. מ. תומס בחומרים שבו. גם כאן בניגוד עם המדעיס כמו פורדיקאיים, 'תיעוד' של השואה ותיאורים פורנוגרפיים של מין ומות. אולם רויקא העבודה המקיפה שיהו עם 'תמונת בתקופה' יצא לאור בעברית רומן נוסף של תומס, 'סגנונית', עשייה למקד את הדיון ולהביא את 'סגנונית', בניגוד לשני הרומנים האחרים, אינו עושה שימוש בשואה, ולפיכך הדיון בו מנוטרל מהגזל הכלתי אפשרי של מטען היסטורי, שכל התמודדות מילולית אתו נידונה כמעט כהכרחי כבלשון.

'סגנונית' עוסק ברמה העלילתית בתחרות אימפרוביזציה בנוסח אולימפי. מספרי סיפורים ככל מה מקבילים אל תחנות מטענה עם פתח שעליו רשום נושא, ועליהם לאלתר סיפור או פואמה. על הצידה להיות מקפידים, לא אישית מדי (כלומר, אנונימיות במידה), ובאורך שבין מחצית השעה לחמש שעות ורקלום. כמו ברוב הרומנים העוסקים במספריים או כסיפורים, ניכרת 'סגנונית' מודעות לכללי היסוד, לשאלות של מקפידות ולשאלות של הטעם הטוב. לכאורה, תומס עצמו מודע לתגובות שהרומנים שלו עשויים לעורר: 'הבוזאות בעלת הגוף והחבת העיור חזרה השם מיעה את רבדי הביקורת שלה על האימפרוביזציה האיטלקית. קשה מאוד להצביע על רגע מסוים של לוחט טעם בתוך כל הגרסה הזה של טעם לקולק, אך ייתכן שהאמירה אודות תנשים בבלון הדואגות ליופי גודלן, שחומר נכסחות של שופט מיישר אל, היא משנת אותו רשום הרגישות שאין לה את רע' ('סגנונית', עמ' 48).

ברור למי שהתנסה מודע כהחלט לכך שדברים אלה החורים, במידת מקפידים אין יותר, עשויים להיאמר על ספריו. אולם נראה לי שהמודעות האינטליגנציה של תומס אינם פוטרם אותו ואתנו מהשיפוט הערכי של טעם ושל החומרים שבהם הוא משתמש. נהפוך הוא. 'סגנונית' הוא רומן המודע ביותר לפוטנציאל הרעיוני של עצמו ועוסק לכל הדיון בשאלת הצידה ומקפידות, שאלת הציוט, הפליגאט וההבדל בין פליגאט לבין הרמיזה הספרותית הלגיטימית. העיסוק המתמיד בחומרי הבריון, במידת מקפידות ובמידת מחויבותם לבינוגרפיה, בקשר שבין הבריון למציאות והבדל (או שמת בוחר האפשרות להבריל) ביניהם, מקשה במקצת על הדיון בהשוואה המרכיבות העולות מתוך קריאה רבומנים של תומס. שכן התחושה הנצורה היא שהתנסה עצמו כבר ערך את הדיון כשיצא אלה ברומן עצמו.

יתר עם זאת, מה הרואי לציין שעצם סגנונית של חומרים מן המציאות, ממגזין אמריקאי, אן ממחקר היסטורי, אינה הופכת אותם לאובייקטיוויים. ממש כשם שאין הם הופכים מתוך כך לאימיתיים.

יתר. האימפרוביזציה של המתחרה הבריטי, שנשי פטה כשמיעה ראשונה כ'אישית מדי' ובשמיעה שנייה כמעט זכחה בוד הפנה, מתבררת כבלגיטאט. לא זו בלבד שהה פליגאט, אלא שהמקד לסיפור הוא מגזין אמריקאי, 'זק מנקרה גמור, כשם שהעיר קניגנטי בכבוד ראש לטריאניג, קרא את הסיפור, או את היצירות סרי הטעם', ולא היה כל פסך כשם שסאטורלנו יש מבטוח בעוכרה הי' דועה שהן שופטים הן מתחרים, אינם מתעניינים ביותם שבמגוינים אמריקאים מבריקים' (עמ' 191).

אלה שם ביכוח של הסיפור מ הטעם ממגזין האמריקאי הוא דוגל תומס, וכך נסגר מעגל שלם של גניבות או השפעות ספרותיות ברומן. השופטים טוענים שיצירתה של המתחרה האיט' קייה מושפעת יתר על המידה מזו של המתחרה הרוסי: המתחרה הרוסי, לעומת זאת, מתגבל בפני האיטלקית על כי השתמש ביצירתו בחומרי היסוד שהיא סיפורה לו שנה קודם לכן. באימפרוביזציה של הרוסי ניכרים עקבות האימפרוביזציה של

המודעות העצמית של תומס לא

מבמלת את הצורך לשמוט את

חומריו ודרך השימוש בהם

האנגלי, שנלקחה, כאמור, ממגזין אמריקאי, המכיל את היצירות סרי הטעם' של מחבר הרומן שלפנינו. סגנונית פסאודו אינטלקטואלית זו אינה משנה את סרות הטעם הבסיסית של היצירות, החומרים השימושי הנעשה בהם. ממש כאותו אופן, הטענה שהחלק השישי ברומן 'תמונת בתקופה' ישנה היבטים על המלה) נלקח מלה כמלה ממסמכים גרמניים שצוטטו כ'אלה היו הימים: השעה מזוית הראייה של המבצע והמסומים מנג' (עמ' 328) אינה הופכת את התערובת סרת הטעם של שואה, קייטס, מות ופורנוגרפיה לקבלה יותר. השיטתיות שבה הופך תומס את המות במחנות ההשמדה לחומר פורנוגרפי מקבילה לשיטתיות שבה הוא מבטל את ההבדלים בין הקרונות ורצחיים. מומה אינו מסתפק בכך שהרופא היהודי באופורין אודות עם חלק מרגשותיו ושיפוטיו של הרופא ואיש הגסטפו הגרמני: כשם שהגרמני עורך ניסויים בחר לים היהודים, כך היהודי, שהחל את התמחותו כפ' סיכאטוריה, מציע ניסויים 'פסיכוסקטואליים'

מקריים לרופא גרמני מאריס במיוחד. כנסו של הרומן אין מעקב לרופא איש הגסטפו, ר'ד לורנץ, סכ יהודי' (עמ' 303).

יתר על כן, לאורך חלקים ניכרים של הרומן אין כל אפשרות לדעת מי הוא ר'ד לורנץ, איש הגסטפו, ומי הוא ר'ד גלווסקי, היהודי הסלובקי. כשאנו פוגשים בחלק השני של הרומן את הפסיכיאטר האנגלי ר'ד אוסקי גייקוסון, אנו מניחים שהוא למעשה ר'ד גלווסקי, שנמלט לאנגליה ומכ' היש כל קשר ל'בן דודי' חיים גלווסקי שיהיה פעולה במידה מסוימת לפחות, עם הנאצים. הערכה שהוא נשוי לניצלת אושוויץ, מידה, שאותה לא לזהות עם יודית, קרבן הניצול הפסיכוסקטואלי, רק מחוקת השערה זו. אולם לאם לאם מבררדת לנו עובדות המעידות את ההשערה הראשונית, ומחוקת מאוד את האפשרות שר'ד גייקוסון הוא למעשה ר'ד לורנץ. אולם מצייה המתגלה לנו מתוך הליפת המכתבים של הר'ד גייקוסון, מתוך הטיפולים הפסיכיאטריים הנחשפים לפנינו מכות קשריו המסוכנים עם לי' דיהם של 'עמיתיה' במחנה הריכוז, מסה את הכף לטובת ההשערה שהרופא היהודי מצא מקלט רויקא כנסוריה, ואילו הנאצי החליק את החותך לאנגליה. הערכוב ביניהם אינו מקיף, והאנלוגיה אינה כלי נגידא: הנאצי מקשיב למוסיקה החביבה על היהודי, היהודי רואה עצמו גרמני ומסכים עם שי' פטויו הנאציסטיים של הנאצי, ר'ד גייקוסון מכחיש כל קשר לבן-דודו חיים גלווסקי, ואילו בר'ד כקר, העובד כמורה חושרים שהוא מנגלה. הרומנים והנרצחים עוסקים לשווי ערך בספרו של תומס: 'אבל ההרשים' לא היו טובים מהרופעים', טוען גלווסקי (עמ' 38). גם מניחים של הרומנים אינם שונים במיוחד מאלה של הנרצחים. כולם רוצחים ונרצחים כאחד, יתנים להבנה במחמם פורידאניים פסטיניים למדי, כולם מונעים מכוחם של דחפים ראשוניים של מין ואלמות, כנרד כלל מין ואלמות במשולב.

במסיבות אונלית, אין להתפלא על פורנוגרפיות המות הרוחת בספריו של תומס. הדיון הארוטי הופך לרוחץ בוער ובעיקר מולא. אין הבדל של ממש בין הצעירה שנאמנת על ידי דודה, הנערה שהנאצים מרחימים אותה לעל שכב עם אביה כלי הניצל ממות הצעירה האנגליה זוסקי לתיאורי הנגידה על אשוח על מנת לבוא על סיפוקו אה. הפורנוגרפיות של תומס רזהו במיוחד לרק משום שהיא הופכת את רמויותו לאובייקטיבית לחיות כלי כל אפשרות ביניים, אלא גם משום שהיא יוצרת שוויין ערך מחלט בין כל גיבוריו,

יש לשער שלמעשה בין כלנו. הרומנים הנרצח חיים אלה שרצחו מתוך סאדיזם, ואלה ש'הרגו' כעצם. שיתוף פעולה הנכילה האנטיס, המצביעים מי ששוכנת עם מישור על מנת להציל את חייה, ומי ששוכנת עם כששוח כידה - כלנו חיות פרא המסוגלות לספר סיפורים. למעשה, בעולמו של תומס גם כל הסיפורים הם שווי ערך: הסיפור על הרופא הנאצי כמותו כסיפורו של הניצול ממחנה הריכוז: הסיפור על הצלת החיים הוא הסיפור על הדם הנשמה או הנגישות: הסיפור הפסיכואנליטי הוא הסיפור על מימוש המתמיד של גילוי העריות.

כאן המקום לומר, מתוך מודעות מלאה לכך שאני עוללה להישמע ריאקציונרית בעיני שבו הכל נתפס כסיפור אפשרי אחד מרכים, שלא כל

17

מתוך 'תמונת בתקופה'

אנחנו במרץ קרדתי עוד יותר ובתי חשה של תכלית הוא עשה את הדברים הללו דום עוד ועוד גופות במקלחות, עד שכשהגיע הרגע לפחות את הבריון חיים, היו גופות וקופות, לא מסוגלות ליפול: כחולות, ועם צוהר דום של וסת ניגרים על רגליהן; פיקוח על היותן יסוד יותר גופות למשרפות או לבורות שר יפה ואני הבנתי אותה: הבנתי את תחושת הליחות שבערה בו, את אמונתו העמוקה שהה לטובתה של האנושות. היינו משני צדי המתנס, אבל התחייבתי הייתי עושה אותו רבר, אילו היה שאני כותב לירי נצחון הקומנדים. אינו יכול, כפי שאמר לי פעם שטולב, לעשות תביחה בלי לשכור ביצים. זאת הייתה פשוט התביחה הלא-נכונה, כרוב המון במקום בורטס.

17

הסיפורים הם שווי ערך. לא כל התנגויות הן שווח ערך, גם אינן סיטואציות בהיסטוריה האנושית שבהן קשה, אם לא בלתי אפשרי, להשי על שיפוטיות מוסריים מסכמים. הרצח הוא רצח, גם אם אפשר, לעתים, להבין את הסיבות למעולר תיו-הגרצה נרצה, גם אם סייע למות רועה ככך שגול ממנו פריסת לחם. מעמור הסיפור (המוסרי) של מי שאלץ לשרוד 'על השבון' החולת אינו הה למעמד של מי שאלצו לכך, שלא לרבר על מי שפת הלחם נגולה מעור. גלווסקי מתנגד כמעשה כן, מה ושמ היו גורשים היהודים, הרבנים שהיו מוכנים להיכנס לנעילי של נידוח לפחות, האמחת סריבו לנפש את ילדיהם: אבל זה היה אינס טיפוס יחיינו מוכחה, הרבנים הקודשים חשבו על נשמותיהם. הם התמקשו עם אלוהים. זה היה כשכיר לכו שווי מעט מחרה משומשת חסרת תועלת, גופם, תמורת שקלים של חיי הנצח' (עמ' 38-39).

הניסוח הנואש לרציונליזציה של התנגות הוא מבצבץ בקלות מעבר, 'להתמקש' של גלווסקי להתנגות האמחת והרבנים. לא כל התנגות רומה או זהה לכל התנגות אחרת. מי שכתב ספרות, ואפילו מי שכתב פורנוגרפיה לשם עצמה, אינו רומה כלל למי שמבצל את השכלתו ודיעותיו התרבותיות ובקיאיות תיאוריות ספרותיות ופסי כלוגיות חשינית, על מנת להניק לקראי חויה שכלה קריבה של אלימות, פורנוגרפיה, קייטס, ופולחן מוח.

מתוך 'סגנונית'

'תשמעו אותה תשמעה' צוצרה גולד; 'תשמעו את השקין האומר שיכבה את הירח כמו מנורה. שישיעה את זה, ההבחרה תינצל. כן, שישיעה את זה, ואם לא - שימות ביתך עם הצחורה, וכן גם כל אלה שאחא'.

הבטתי בידה, וברגש של הקלה, כשמתה רבה ראייה שלט סעינו. שוליים קלושים של צל היו בקצהו של הכדור הגדול, וכמין גון אפור כעשן החל פושט והולך על פניו בהירות. נשאתי את ידי לשמיים, לאס, כמחוק גדול. כמותי עמד עם סר הנרי וגוד, ואני דיקלמתי שורה או שתיים מתוך אגרות איגודטיס, בכבוד רבא ובחומרה ככל שאר יסולתי. סר הנרי לא פיג אהר בשורות אחרות מתוך הברית השונה, אלא דוג פנה לא מלכת-הלילה בשפת רב עצמה של שיקועים וחיפות, ומן הקליטה כולה, ככל שאצו בכורדו, אך בתום לב כל-יך, כדרכו תמיד, ער כי כל אותם חסרות רמויות-שירשע שפנמו באחד בשמו הטוב, נראו כהכלים לחיי שור. סר הנרי קייטס ואני עצמי, אין לנו טעם בליבו מאד לנקיט כפיו של ג'ון גוד כענין אחר רציות נוראות באיטטאנו של לוגרן; ממש כשם שאנו בטוחים בנקיט כפיו שלנו. ומה, ככלות הכול, הייתה ההוכחה - שהיא כפי מאין כמותו באמנות הנחתחים: שעלול היה להראות בלתי מוזיק, עם הומוקל שלו, עם פנו הרשנות, המגולחות למשע!

17